

NYÍREGYHÁZI EGYETEM
NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET
UKRÁN NYELV ÉS KULTÚRA INTÉZETI TANSZÉK

НІРЕДЬГАЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ

Ukrainisztika Magyarországon és határon túlön

A 2018. október 11-12-én megrendezett
nemzetközi tudományos fórum előadásainak anyagai

Україністика в Угорщині та поза її межами

Матеріали міжнародного наукового форуму
11-12 жовтня 2018 року

«RIK-U» Kiadó
Nyíregyháza / Ниредьгаза
2019

УДК 811.161.2:811.511.141]-042.75+821.161.2:821.511.141]-042.75
У-45

Ukrainisztika Magyarországon és határon túl címmel 2018. október 11-12-én Nyíregyházi Egyetemen megrendezett nemzetközi tudományos fórum előadásainak anyagai

Україністика в Угорщині та поза її межами. Матеріали міжнародного наукового форуму 11-12 жовтня 2018 року, Ніредьгазький університет

Szerkesztők:

Balla Evelina – Bárány Erzsébet – Csonka Tetyána –
Gazdag Vilmos – Stefuca Viktória

Редактори:

Евеліна Балла – Єлизавета Барань – Тетяна Чонка –
Вільмош Газдаг – Вікторія Штефуца

A kötet a Csepeli Ukrán Önkormányzat és az Ukrán Nemzetiségi
Egyesület támogatásával készült

ISBN 978-617-7692-63-7

© A szerzők, 2019
© A szerkesztők, 2019
© «RIK-U» Kiadó, 2019

TARTALOMJEGYZÉK

NYELVTUDOMÁNY / МОВОЗНАВСТВО

Áhi István: Népnyelvi glosszák a 19. századi kárpátaljai periodikában	11
Ірина Багмут: Зауваги до використання дієслівного виду в майбутньому часі.....	21
Вероніка Баньої: Відображення українсько-угорської мовної взаємодії в закарпатській мікротопонімії басейну річки Ужа	29
Єлизавета Барань: З історії лінгвоукраїністики в Угорщині (діяльність Еміля Балецького та Шандора Моканя)	37
Gazdag Vilmos: Ukrán kölcsönszavak a kárpátaljai magyar nyelvhasználati színtereken.....	47
Zékány Krisztina: Magyar-szláv kapcsolatok a földrajzi nevek tükrében ungvári és környékbeli nevek alapján	55
Kiss Kálmán: XIX. századi orosz nyelvkönyveink egy sajátos csoportjáról.....	63
Юлія Макарець: До питання про національний критерій в унормуванні сучасної української літературної мови	71
Ольга Пискач: Угорські запозичення в обрядовій лексиці закарпатського говору	81
Іван Сабадош: Стан і перспективи дослідження ботанічної лексики української мови.....	87
Олеся Сулима: До питання категорійної семантики дієслова	97
Sebestyén Zsolt: A beregi, kenézi alapítású falvak névadásáról.....	105
Володимир Шевченко: Державна мова та її фахова термінологічна культура як генетичний ідентифікатор нації і держави.....	115
Вікторія Штефуца: Урядові назви в українсько-молдавських грамотах XIV-XV століття.....	123

IRODALOMTUDOMÁNY / ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Евеліна Балла: Новели Миколи Вінграновського «Наш батько» і «Скриня» в перекладі угорською мовою.....	135
--	-----

Валентина Барчан: Поетика психологізму новели «Загублені діти» Юрія Станинця	143
Мар'яна Вотьканич: Синтез мистецтв у ліриці Ірини Жиленко (збірка «Автопортрет у червоному»).....	151
Марія Козак: Мотив античності в поезії Святослава Гординського (цикл «Римські ямби»).....	157
Олександр Кордонець: Трагізм дитячої долі на війні у новелах «Діточа пригода» Василя Стефаника та «Двоє дітей» Богдана Лепкого	163
Оксана Талабірчук: Художня творчість Сергія Степи («... не є тепер, а лиш те, що було і буде»).....	171
Оксана Тиховська: Психологічний аспект образу Мавки в українській міфології.....	181

AZ UKRÁN NYELV ÉS IRODALOM OKTATÁSÁNAK MÓDSZERTANA / МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ЄВА БОРИСОВА: Сучасний стан викладання української мови в закладах загальної середньої освіти з угорською мовою навчання на Закарпатті (практичний аспект).....	191
ТЕТЯНА ВАЙДИЧ: Нестандартні підходи до вивчення практичного курсу української мови у Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II	199
КАТЕРИНА ЛАВЕР: Навчально-методичне забезпечення викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах з угорською мовою навчання.....	205
АНДРЕЯ ПЕВСЕ: Сучасний стан викладання української мови в школах Закарпаття з мовами національних меншин	213
ТЕТЯНА ЧОНКА: Практичні рекомендації щодо викладання синтаксису в загальноосвітніх школах.....	219
ТЕТЯНА ЧОНКА: Шляхи підвищення рівня знань літератури в сучасній школі: застосування компаративного методу навчання під час підготовки до ЗНО.....	227

UKRÁN KÖLCSÖNSZAVAK A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVHASZNÁLATI SZÍNTEREKEN

THE SCENES OF THE USAGE OF THE UKRAINIAN LOANWORDS IN THE LANGUAGE
OF THE HUNGARIANS OF TRANSCARPATHIA REGION

GAZDAG VILMOS

gazdagvilmos@gmail.com

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Abstract: In Transcarpathia, and so in the Beregszász district, bilingualism is a natural phenomenon. Due to the minority position of the local Hungarian people, they are often forced to use one of the surrounding languages in everyday communication. The frequent usage of the Ukrainian and Russian language is reflected in the language of the speakers in Hungarian language: in their communication in the mother tongue, they often use the second language' elements, which over time, fit into the sound system of the Hungarian language, and become so common, that the loyal speakers do not even notice their foreign identity. This work aims to present some of the scenes of the usage of the Ukrainian loanwords.

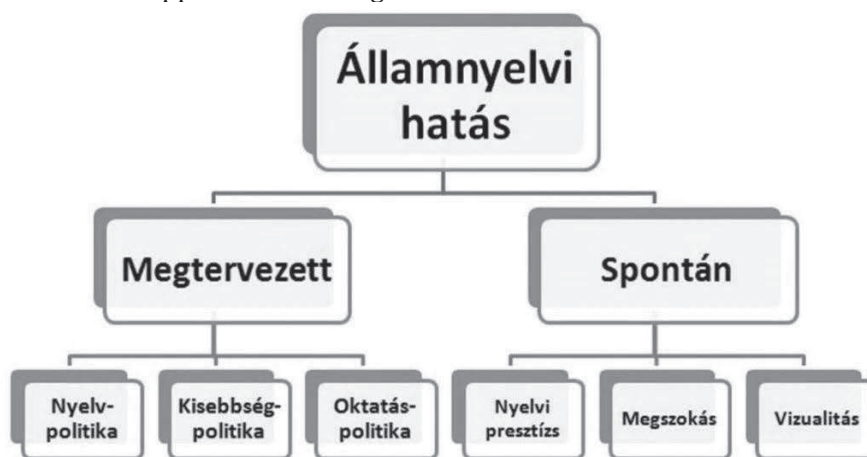
Keywords: Transcarpathia, Hungarian language, Ukrainian loanwords

Bevezetés. Az egymással érintkező nyelvek közötti kapcsolat leggyakrabban a szókészlet szintjén mutatkozik meg, hiszen a nyelv szókészlete a nyelvi rendszer leglazábban strukturált része, mely könnyen fogad be új elemeket (Lanstyák 2006: 15). Ez értelemszerűen érvényes a Kárpátalján beszélt nyelvek mindegyikére is. Ukrán kölcsönszavakat a kárpátaljai magyar nyelvhasználat minden színterén találhatunk. Viszont fontos megjegyezni azt is, hogy az egyes nyelvhasználati színterek kölcsönszavakkal való megterheltsége jelentősen eltérhet egymástól. Azokon a területeken, ahol erős államnyelvi dominanciával kell számolni, nagyobb a kölcsönszavak előfordulása, mint azokon, ahol az anyanyelv szinte kizárólagos használatát figyelhetjük meg. A kárpátaljai magyar nyelvhasználatban meghonosodott kölcsönszavak száma összességében több százra tehető. A kérdés vizsgálata ugyanakkor mindenképp megkívánja azt is, hogy egy kisebb kitérő keretében megismerkedjünk a kárpátaljai magyarság nyelvi helyzetével is. A továbbiakban ezt kíséreljük meg röviden felvázolni.

Nyelvi helyzet Kárpátalján. A kárpátaljai magyarság esetében őshonos és elrendelt kisebbségi kétnyelvűségről van szó. Vagyis a közösség nem területcsere, hanem politikai okok miatt vált kisebbségivé, tagjainak túlnyomó többsége általában csak az iskolában találkozik az államnyelvvvel (Beregszászi-Csernicskó 2003: 41), első nyelve (a magyar) jogilag alárendelt helyzetben van az államnyelvhez (ukránhoz) képest (Csernicskó 1998:198). Ezen kívül a kárpátaljai magyarság jelentős része magyar domináns kétnyelvű (Beregszászi-Csernicskó 2003: 40-41), azaz a privát szférában a magyar nyelv használata szinte

kizárólagos, míg a formális színtereken a nyelvhasználat az állami szabályozás és az egyén nyelvtudása alapján realizálódik. Ez azt jelenti, hogy a kisebbségi helyzet következtében a kárpátaljai magyarok csak korlátozott szituációkban használhatják anyanyelvüket, a formális szférában való kommunikáció során pedig kénytelenek az államnyelvet használni (Csernicskó, 1997: 88).

A kárpátaljai magyar nyelvhasználatra nehezedő államnyelvi hatás kétrétű (erre vonatkozólag lásd az 1. ábrát): az első része a természetes nyelvi kapcsolatok eredményeként megvalósuló nyelvi jelenség. A kárpátaljai magyarok ugyanis mindennapi kapcsolatban állnak a területen élő szláv lakossággal, s tőlük elsajátítanak bizonyos tevékenységeket, átvesznek különféle használati eszközöket, s ezekkel együtt spontán módon megtanulják azok elnevezéseit is. Az államnyelvi hatás másik, s sokkal intenzívebben ható oldala az államapparátus által megtervezett.

1. ábra: Az államnyelvi hatás megnyilvánulási formái
(Saját szerkesztés)

A kárpátaljai magyar lakosságnak azonban az intenzív államnyelvi hatás ellenére máig sikerült megőriznie anyanyelvi dominanciáját. Ugyanakkor az ukrán és orosz nyelv hatása még azoknál is megmutatkozik, akik egyáltalán nem is beszélik e nyelveket, s csak meglehetősen ritkán kerülnek velük kapcsolatba. Az ukrán és orosz nyelv hatása leginkább a kárpátaljai magyar nyelvjárások szókészletének a gyarapodásában, vagyis az e nyelvjárásokban meghonosodott ukrán és orosz kölcsönszavak használatában mutatható ki. Az egyes kölcsönszavak elterjedtsége és meghonosodási mértéke azonban jelentősen eltérhet egymástól. Vannak például olyan kölcsönszavak, amelyek igen gyakoriak a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatában, s szinte teljes mértékben kiszorítják a magyar nyelvi megfelelőiket, míg mások csak ritkábban, a magyar nyelvi megfelelőikkel párhuzamosan, vagy azoknál kisebb gyakorisággal fordulnak elő.

A kárpátaljai magyarság – más határon túli magyar régiók lakosságához hasonlóan – a kisebbségi létből adódóan a mindennapi kommunikáció során az anyanyelve mellett tehát kénytelen a mindenkori államnyelve(ke)t is használni (Cserniczkó-Márku 2007: 14), mely természetesen hatással van az anyanyelvi kommunikációra is. Ugyanis az effajta másod- vagy államnyelvi hatások következtében az egyes országokban a magyar nyelvnek sajátos, könnyen azonosítható jellegzetességeket mutató változatai alakultak ki (Szilágyi 2008: 105–106). A fent vázolt jelenségek következtében kijelenthető, hogy Kárpátalja területe a nyelvi interferenciák kutatásának „természetes nyelvi laboratóriuma”, hiszen itt a nyelvi kapcsolatok és a kétnyelvűség minden fajtája jól tanulmányozható (Ladčenko 1993: 207).

A különböző nyelvhasználati szintereken jelentkező másod- és államnyelvi hatások, valamint az azok nyomán meghonosodott kölcsönszavak megfigyelése révén figyelemmel kísérhető az egyes szavak meghonosodási folyamata is. Ezt az 2. ábrával tudjuk szemléltetni, amiben jól kirajzolódik az, hogy a kölcsönszavak legnagyobb számban a beszélt nyelvi szintereken honosodnak meg, s folyamatosan csökkenő számmal haladnak végig a különböző írott szintereken át a kodifikációig.

2. ábra: A kölcsönszavak meghonosodási folyamata
(Saját szerkesztés)

A továbbiakban az egyes nyelvhasználati szinteknek megfelelően közreadunk néhány, a kölcsönszavak használatát jól illusztráló példamondatot.

I. Az élőnyelvi hanganyagokból: Példamondatok a rögzített anyagokból kiemelve, melyeket a nyelvjárási színezetük megtartásával eredeti (a helyesírási szabályokat figyelmen kívül hagyva) alakjukban közlünk. A visszakereshetőség és további kutatások biztosításához közöljük az interjúk azonosítóját is (hol és kivel készítették). P1¹.

¹ A példamondatokban a kölcsönszavak félkövér és aláhúzott kiemelése tőlem (a szerző).

bánki/a kksz, fn '-t, '-ja – 1. (befőttés) üveg, 2. palack < ukr., or. *банка* [< or. *банка* – ESUM I: 134; Vasmer–Tr. I: 121]; — **I.** *A befőttés üvegre sem mondták azt, hogy befőttés üveg, hanem bánki.* [464_MACSOLA_1973_FERFI_ANYTR], , ill.: *Például üveg helyett bánkát is szoktak mondani.* [243_HALABOR_1979_NO_ANYTR].

gruscsik kksz, fn '-t, '-ja – rakodómunkás < or. *грузчик* [< ószl. *ГРЪЗИТИ*-ből – ESUM I: 604–605; Vasmer–Tr. I: 463]; — **I.** *Aztán, na, ott voltam én, régen azt mondták, hogy gruscsik.* [60_KASZONY_1930_FERFI_ANYTR].

szubotnyik kksz, fn '-t, '-ja – közös munkafelajánlás "munkaszüneti napon" < ukr. *суботник*; or. *субботник* [< ószl. *СЪБОТА*-ből – ESUM V: 462; Vasmer–Tr. III: 792]; — **I.** *Ha ezt nem csinálod meg, vagy azt nem csinálod meg, akkor szubotnyikot csináltak.* [72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR]

topliva kksz, fn '-t, '-ja – 1. fűtőanyag; 2. üzemanyag < ukr., or. *топливо* [< or. *топливо* – ESUM és Vasmer–Tr. sem tárgyalja]; — **I.** *Ha azt mondjuk, hogy visszük a toplivát, akkor visszük a gázolajat.* [312_ZÁPSZONY_1967_NO_ANYTR]

II. A Facebook-on gyűjtött példák: A kölcsönszavakat tartalmazó kiírásokat és posztokat PrintScreen (fotózás) módszerrel rögzítettünk. Pl.

3. ábra: Dublyonka

Ferri "dublyonka" teli kabát eladó:Jo állapotban!
350 грн. – Bobove, Zakarpats'ka Oblast', Ukraine
XI-es meret.

5. ábra: Sáski

Ukrán sáski...

4. ábra: Povesztka

3. ábra: Szpecnaz

Kárpát HIR KárpátHir megosztott egy hívatkozást.
54 perc ·

Éheztek a kárpátaljai szpecnazt

Élelem nélkül maradtak a kárpátaljai rendőrség különleges alakulatának (szpe...

III. A kárpátaljai magyar sajtótermékekből: Amennyiben egy kontaktuselem több sajtótermékben is előfordult, úgy mindegyik termékből idézünk egy példát. Természetesen a legtöbb elem az egyes újságokban nem csupán egy alkalommal fordult elő. Ugyanakkor az egyes elemek egy újságon belül gyakorisági előfordulásával e kutatás keretében a terjedelmi és az időbeli korlátok végett nem foglalkozunk. A visszakereshetőség és további kutatások biztosításához közöljük az adott lexikai elem megjelenésének helyét és idejét, vagyis az adott újság címét és a vonatkozó lapszám megjelenésének a dátumát. Ugyanebbe a csoportba kerültek bele a kárpátaljai magyar hírportálokról vett példamondatok is. Pl.

blát *kksz*, fn '-t, '-ja – protekció < ukr., or. közny. *блат* [< lengy. *blat* – ESUM I: 206; Vasmer–Tr. I: 172]; — *Ekkor jelent meg a "blát" fogalma is.* [Kárpáti Igaz Szó, 2007. november 23.].

buhánka *kksz*, fn '-t, '-ja – fekete (formában sültöt) kenyér < ukr., or. *буханка* [< lengy. *bochenek*-ből – ESUM I: 311; Vasmer–Tr. I: 254]; — *Innivalóként napjában egyszer beadtak a vagonba egy veder hideg vizet, enni meg fekete kenyeret, igazi orosz buhánkát kaptunk valamicske vajjal, amit a januári fagyban alig tudtunk valahogy rákenni a kenyérszeletre.* [karpatalja.ma, 2011. július 24.].

zakuszka *kksz*, fn '-t, '-ja – harapnivaló, előétel < ukr., or. *закуска* [< ószl. *кѡсати*-ből – ESUM III: 159–160; Vasmer–Tr. II: 431]; — *A „zakuszka” néha csak egy harapásnyi savanyú uborka.* [Kárpátinfo, 2011. november 17.].

IV. A szépirodalmi művekben adatolt példák: A vonatkozó kutatások során a kortárs kárpátaljai magyar irodalmi művekben² jelentkező interferenciajelenségek megfigyelése volt a célunk, ahol néhány spontán módon kiválasztott alkotás alapján próbáltuk meg bemutatni a bennük jelentkező szláv nyelvi hatás főbb sajátosságait.

A vizsgált irodalmi alkotások sorából látszólag kilóg Kovács Vilmos 1965-ben megjelent *Holnap is élünk* című regénye, ugyanakkor, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a szovjet hatalom a regényt a megjelenés után nem sokkal betiltotta, s lényegében csak a 90-es években vált széles körben ismertté, akkor mindenképp figyelmet kell, hogy kapjon egy ilyen szempontú vizsgálat során.

A visszakereshetőség és további kutatások biztosításához zárójelben közöljük a megjelenési hely azonosításához szükséges információkat (a szerző nevét, a megjelenés évét, valamint az oldalszámot, melyen az adott elem megtalálható). A legtöbb elem a vizsgált alkotásokban többször is előfordul, ám terjedelmi okok végett csupán egyetlen előfordulásra adunk példát. Pl.

² Az alábbi kárpátaljai magyar írók műveit vizsgáltuk: Balla D. Károly; Balla László; Bartha Gusztáv; Györke Zoltán; Kovács Vilmos; Kurmai-Ráti Szilvia; Nagy Zoltán Mihály; Penckőféné Punykó Mária; Vári Fábán László; Weinrauch Katalin, valamint Zelei Miklós.

csájna *kksz*, fn '-t, '-ja – 1. teázó; 2. kocsma < ukr. чайна, or. чайная [< or. чайная – ESUM VI: 276; Vasmer–Tr. nem tárgyalja]; — **III.** Ezt a falusi vendéglőben – **csajnajában** – itták meg, hazafelé menet. [Györke 2000: 51].

durák *kksz*, mn., fn – 1. tökfilkó, bolond; 2. népies kártyajáték < ukr., or. pejoratív дурак [< ószl. ДОУРЪНЪ – ESUM II: 147; Vasmer–Tr. I: 554]; — *Bolond vagy te, durák, ha ilyen rossz szénát viszel haza.* [Zelei 2001: 20].

kibrakkolni, *hiksz*, inf – *kibrakkolni* < ukr., or. бракувати – selejtezni [< ném. Brackból – ESUM I: 243; Vasmer–Tr. I: 206]; — *Ki kell selejtezni! – terpesztett lábat a középső. – Kibrakkoljuk* – szuszogott mellé a kövér [Bartha 2014: 17].

májka *kksz*, fn '-t, '-ja – 1. trikó; 2. sportmez < ukr., or. майка [< or. майка – ESUM III: 362; Vasmer–Tr. II: 559]; — *Amint látom, a levetett télies alsóöltözék helyett most kapjuk meg a nyári viseletnek megfelelő májkákat, azaz a fehér vagy világosszürke atlétatrikókat és a fekete klottgatyákat.* [Vári Fábrián 2011: 165].

PMK *kksz*, fn '-t, '-ja – vasszerkezetekkel foglalkozó építési vállalat < or. ПМК [пемка] ← производство металлоконструкций [or. betűszó]; — *A kolhozsztrójból átmentem a PMK-hoz dolgozni, ott dolgoztam 14 évig.* [Penckőferné 1993: 17].

Fontos megjegyezni azt is, hogy a legtöbb esetben a sajtóban és a szépirodalmi művek esetében is az adott írás szerzője saját belátása alapján döntheti el, hogy e szavakat milyen formában is kívánja használni. A leggyakoribb használati módok a következők:

1. A szláv szó kiemelése nélkül fut a szöveg, vagyis a szó magyar nyelvi elemként kerül felhasználásra.

2. A szláv szó idézőjelben található a szövegben, vagyis a szerző éreztetni kívánja e szó idegen jellegét.

3. A szláv szó zárójelben található, azaz a szó a magyar megfelelő egyértelműsítésének eszközéül szolgál, hisz közismert tény az, hogy bár a beszélő ismeri ezek magyar megfelelőjét, de mivel élőnyelvi használatukra ritkán kerül sor, azok a passzív szókincsbe kerülnek át (Csernicskó 1995: 139–140).

V. Kodifikáció: Fontos szegmense a kölcsönszavak elfogadottságának azok szótárakban való szerepeltetése is. Ennek és a Termini kutatóhálózat határtalanítási programjának eredményeként az Éksz.² már a határon túli magyar nyelvváltozatokban használt másodnyelvi közvetítésű elemeket is adatol.

A 2003-ban napvilágot látott kiadványban 35 „kárpátaljai magyar” jelöléssel ellátott szó került be, pl. **beteglap** > táppénz; **bíró** > polgármester; **blokk** > csomag; **csenget** > telefonál; **praktika** > szakmai gyakorlat.

A Termini kutatóhálózathoz szorosabban kapcsolódó lexikográfiai munka, az interneten online formában elérhető Ht-szólista (<http://termini.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>), mely a hét (Erdély, Felvidék, Vajdaság, Kárpátalja, Horvátország, Muravidék, Órvidék), Magyarországot körülvevő ország magyarlakta régióinak szavait tartalmazza. A szerkesztői leírás alapján az adatbázis célja, hogy az anyaországi felhasználók megismerhessék az egyes határon túli magyar régiók sajátos (másodnyelvi hatást tükröző, vagy abból származó) elemeit, illetve a határon

túli régiókban élő magyarok megismerhessék e szavak közmagyar megfelelőit (amennyiben vannak ilyenek).

Ht-szólistában rögzített és általában a helyi magyar sajtóból vett példákkal illusztrált kárpátaljai szláv kölcsönszavak alapján arra lehet következtetni, hogy e szavak tetemes mennyiségben fordulnak elő a kárpátaljai magyar sajtótermékekben, melyeknek ugyancsak fontos szerepe van a kölcsönszavak kodifikációjában. Ugyanis a média egyfajta normaként is szolgál, azaz magában foglalja az ismeret (tudás) és a minta, a van és kell mozzanatát, tehát tükör és példa is egyben (Balázs 2000: 18). Vagyis a másodnyelvi elemek használata kapcsán egyfajta megerősítésként is szolgál az adott médiatermék „fogyasztói” számára.

Az orosz/ukrán kölcsönszavak elkülönítési nehézségeiről. Az orosz és az ukrán szoros rokonságban álló keleti szláv nyelvek, amit a szókészletük nagyarányú azonossága is jól mutat. Viszonylag egyszerű az átadó nyelv meghatározása akkor, amikor az orosz és az ukrán nyelvi alak mutat valamilyen hangzásbeli eltérést. Így például a pótkocsi jelentésben használt *pricep* kapcsán egyértelműen ki lehet azt jelenteni, hogy az az orosz *npuyen*, és nem az ukrán *npuchin* átvétele. A hullámpala megfelelőjeként használt *sifer* szó viszont az ukrán és az orosz nyelvben is azonos hangalakú. Ez alapján nem lehet egyértelmű választ adni arra a kérdésre, hogy melyik nyelvből is vettük ezt át. Természetesen a nyelven kívüli tényezők figyelembevételével is megpróbálhatjuk eldönteni a kérdést, s így az orosz gazdaság magasabb fejlettségi szintjére hivatkozva mondhatjuk azt is, hogy ez a szó az orosz nyelvből származik. De ilyen esetekben alapos történeti kutatás révén lehetne csak egyértelmű választ adni. Azt azonban egyértelműen ki lehet jelenteni, hogy a kárpátaljai magyar lakosság által használt keleti szláv kölcsönszavak túlnyomó többsége orosz eredetre vezethető vissza. Viszont vannak olyan szláv kölcsönszavaink is, melyeknek az orosz és az ukrán nyelvi változata semmiféle hasonlóságot nem mutat. Az ilyen kölcsönszavak párhuzamosan, egymás szinonimáiként használatosak. Ilyenek például az igazolás jelentésben használt ukrán *dovidka*, illetve orosz *szprávka*, vagy a különböző hivatalok szakosztályát jelölő ukrán *vidgyil*, orosz *otgyel* kölcsönszavak is.

Összegzés. A kárpátaljai magyar nyelvjárások, ahogyan más határon túli magyar nyelvjárások is, fokozott másodnyelvi hatás alatt állnak. Beszélői mindennapi kapcsolatban állnak az államnyelvet és az orosz nyelvű lakossággal, s a hivatalos nyelvi színtereken anyanyelvük használati lehetőségei jelentős mértékben korlátozva vannak. A történelmi és a jelenkori helyzet ismeretében tehát nem lehet meglepő, hogy az itt élők nagyszámú másodnyelvi elemet használnak az anyanyelvi kommunikációjukban is, amelyek a magyar nyelvi változatokkal együtt, vagy sok esetben azokat kiszorítva a mindennapos nyelvhasználat részeivé válnak. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokat ért szláv nyelvi hatás a nyelvhasználat minden szintjét érinti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balázs Géza 2000: A média nyelvi normája. — In. *Magyar Nyelvőr* 124. évfolyam 1. sz. 2000. január–március, 5–24.
- Beregszászi Anikó–Csernicskó István 2003: A kétnyelvűség típusai a kárpátaljai magyar közösségben. — In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, 34–42.
- Csernicskó István – Márku Anita (szerk.) 2007: „Hiába repülsz te akárhová...” *Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához* PoliPrint, Ungvár.
- Csernicskó István 1995: A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945–1993). — In. Kassai Iлона szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest. 129–145.
- Csernicskó István 1997: Amit a kárpátaljai magyar kétnyelvűségről tudunk. — In. *Szavak-Nevek- Szótárak Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára Kiss Gábor és Zaicz Gábor szerk.* A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete Budapest, 88–92.
- Csernicskó István 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Ladčenko 1993 = Ладченко М. М. Особливості просодії українського речення у реалізації закарпатських українців. — In. *Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогоденні Матеріали науково-практичної конференції* (Ужгород, 5–6 травня 1992 року): Ужгород 207–210.
- Lanstyák István 2006: *Nyelvből nyelvbe Tanulmányok a szókölcsonzészről, kódváltásról és fordításról*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Szilágyi N. Sándor 2008: *A magyar nyelv a Magyarországgal szomszédos országokban*. — In. Fedinec Csilla (szerk.) *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság Budapest. 105–106.

SZÓTÁRI MUNKÁK

- ESUM = *Етимологічний словник української мови в семи томах*, том I–VI. Наукова думка, Київ 1982–2012.
- Vasmer–Tr. = Макс Фасмер: *Этимологический словарь русского языка*. Перевод с немецкого и дополнения члена-корреспондента АН СССР О. Н. Трубачева. Издание второе, стереотипное в четырех томах. Москва «Прогресс» 1986–1987.

SZÉPIRODALMI FORRÁSOK

- Bartha Gusztáv 2014: *A gabonafarkas legendája*. Válogatott novellák 1988–2012. Kárpátaljai Magyar Könyvek 228. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest.
- Györke Zoltán 2000: *Határsáv*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest–Beregszász.
- Penckóferné Punykó Mária 1993: *Tűzoltó nagymadár. Beregújfalusi népmesék és mondák*. Hatodik Síp Alapítvány. Kiadási hely nélkül.
- Vári Fábián László 2011: *Tábori posta*. Kortárs Könyvkiadó Kft. Budapest.
- Zelei Miklós 2001. *A kettézárt falu* Dokumentumregény Adolf Buitenhuis fényképeivel Második kiadás. Ister, Budapest